

Landelijke Jeugdmonitor

Kinderopvang

4/08

Centraal Bureau voor de Statistiek

Jeugdmonitor

programmaministerie voor jeugd en gezin

Landelijke Jeugdmonitor

Rapportage 4e kwartaal 2008

Verklaring van tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2005–2006	= 2005 tot en met 2006
2005/2006	= het gemiddelde over de jaren 2005 tot en met 2006
2005/'06	= oogstjaar, boekjaar
1995/'96–2005/'06	= boekjaar enz., 1995/'96 tot en met 2005/'06

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenkomt met de som van de getallen.

Colofon

De Landelijke Jeugdmonitor wordt samengesteld in opdracht van het Programmaministerie voor Jeugd en Gezin.

De gegevens zijn afkomstig van:

- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
- Centrum voor Werk en Inkomen (CWI)
- Dienst Justitiële Jeugdinstellingen (DJI)
- Gemeentelijke Basisadministratie (GBA)
- Intomart GfK
- Korps Landelijke Politiediensten (KLPD)
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Ministerie van Justitie
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Programmaministerie voor Jeugd en Gezin
- Rijksinstituut voor volksgezondheid en milieu (RIVM)
- Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)
- STIVORO
- TNO
- Trimbos-instituut
- Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)

De uitvoering van de Landelijke Jeugdmonitor is in handen van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Omslag-ontwerp:

TelDesign, Rotterdam

Inlichtingen:

Infoservice Jeugd, telefoon (088) 570 75 75
(maandag–vrijdag, 09.00–17.00 uur) of via het contactformulier op
<http://www.landelijkejeugdmonitor.nl>

Copyright:

Centraal Bureau voor de Statistiek.

ISSN: 1876-181X

Kinderopvang

In 2007 gingen 625 duizend kinderen van 0 tot 13 jaar naar de formele kinderopvang. Dat is een forse toename ten opzichte van het jaar daarvoor. Toen waren dat er in totaal 490 duizend. Deze toename is vooral toe te schrijven aan het aantal kinderen dat door een gastouder is opgevangen. Ook het aantal kinderen in de buitenschoolse opvang is echter gestegen. Het merendeel van de ouders die zorg en werk willen combineren, zorgt zelf voor opvang. Eenoudergezinnen maken meer gebruik van formele kinderopvang dan twee-oudergezinnen. Dit geldt ook voor gezinnen met een hoogopgeleide moeder en autochtone moeder in vergelijking met gezinnen met een lager opgeleide en allochtone moeder.

Kwart kinderen naar formele kinderopvang

In 2007 gingen 625 duizend kinderen van 0 tot 13 jaar naar de formele kinderopvang. Dit is bijna een kwart van alle 0- tot 13-jarigen in Nederland. Onder de formele kinderopvang vallen de kinderdagverblijven, de buitenschoolse opvang en de gastouderopvang. Een kinderdagverblijf is bedoeld voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar. Vanaf het moment dat ze naar de basisschool gaan, kunnen kinderen naar de buitenschoolse opvang. Ze kunnen daar niet alleen na schooltijd terecht, maar ook voordat de school begint, tussen de middag en in vakanties. Een gastouder is een persoon die kinderen (0 tot 13 jaar) van andere ouders in de eigen huiselijke kring opvangt¹⁾. Gastouders krijgen geen loon maar een vergoeding omdat ze de verantwoordelijkheid dragen voor de kinderen. Gastouderbureaus kunnen verbonden zijn aan kinderopvangorganisaties, maar kunnen ook zelfstandig zijn.

Verdubbeling gastouderopvang

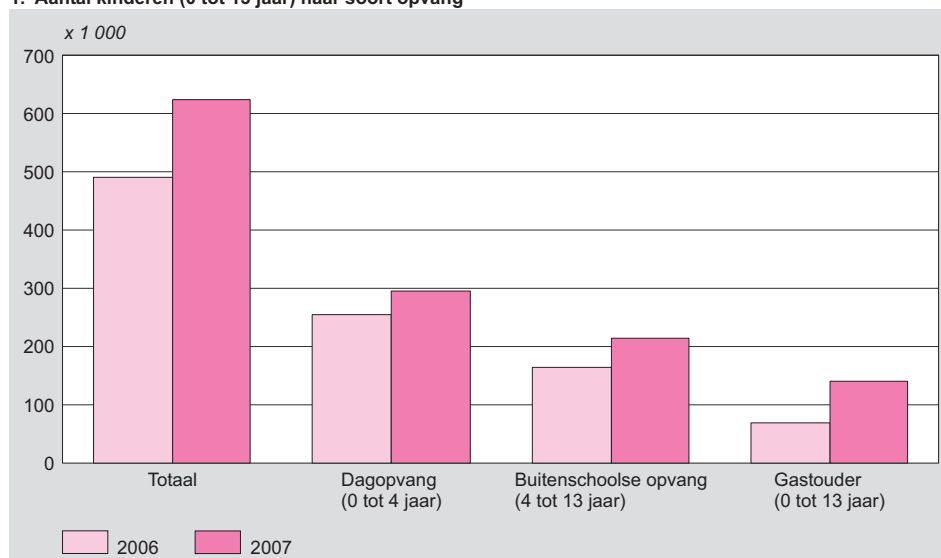
Het aantal kinderen dat naar formele kinderopvang gaat, is sterk toegenomen. Waren dat er in 2006 in totaal nog 490 duizend, in 2007 zijn het er 625 duizend. De sterke toename komt vooral voor rekening van het aantal kinderen dat door een gastouder wordt opgevangen. Dit aantal verdubbelde van 70 duizend in 2006 naar 140 duizend²⁾ in 2007. Van Oploo e.a. (2008) geven aan dat één van de oorzaken voor deze verdubbeling de toegenomen wens van moeders is om meer te werken en/of te studeren. Een andere oorzaak is volgens hen dat gastouderopvang financieel aantrekkelijk is geworden. Veel informele oppassers, zoals oppasmoeders en oppasopa's en -oma's schreven zich in bij een erkend gastouderbureau waardoor ouders in aanmerking kwamen voor kinderopvangtoeslag (Huynen e.a., 2008). Gastouderopvang is vanwege de flexibiliteit, kleinschaligheid en persoonlijke aandacht bovendien voor veel ouders een vorm van opvang die past bij hun wensen. (E-Quality, 2008).

Ook het aantal kinderen in dagopvang en buitenschoolse opvang nam toe. De buitenschoolse opvang kende een groei van 30 procent. Dit heeft onder andere te maken met de motie Van Aartsen/Bos. Voor de dagopvang was de groei weliswaar kleiner maar toch ook nog 16 procent.

¹⁾ De gastouderopvang kan onderscheiden worden naar dagopvang (0- tot 4-jarigen) en buitenschoolse opvang (4-jarigen en ouder). In dit kwartaalrapport wordt het echter als één geheel meegenomen.

²⁾ Circa 25 duizend kinderen gingen ook naar de dagopvang of buitenschoolse opvang.

1. Aantal kinderen (0 tot 13 jaar) naar soort opvang

Bron: CBS, WKO 2006, 2007.

Wet Kinderopvang

In 2005 is de Wet Kinderopvang ingevoerd om ouders meer mogelijkheden te geven om zorg en arbeid te combineren. Deze wet stelt regels op voor de kwaliteit van de kinderopvang. Dit is van belang omdat het in kinderopvang gaat om de verzorging en opvoeding van jonge kinderen. Steeds meer kinderen worden op jonge leeftijd al toevertrouwd aan de dagopvang en gastouders. Naast de kwaliteit van de kinderopvang regelt deze wet ook wie welke kosten van de kinderopvang voor zijn rekening neemt.

Om er voor te zorgen dat er voldoende buitenschoolse opvang is, hebben Van Aartsen en Bos in 2005 een motie ingediend. Deze motie had tot gevolg dat vanaf 1 augustus 2007 scholen verplicht zijn te zorgen voor aansluitende kinderopvang als ouders daarom vragen (Wet op het primair onderwijs, artikel 45, lid 2). Zij kunnen daarvoor een regeling treffen met bestaande kinderopvang. Indien die niet aanwezig is, moeten scholen zelf opvang bieden. Scholen dragen daarmee de verantwoordelijkheid voor een goede aansluiting tussen onderwijs en activiteiten georganiseerd door de buitenschoolse opvang. Sinds de invoering van de Wet Kinderopvang is alle formele kinderopvang verplicht zich te melden bij de gemeente. De opvang wordt geregistreerd en gecontroleerd door de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD).

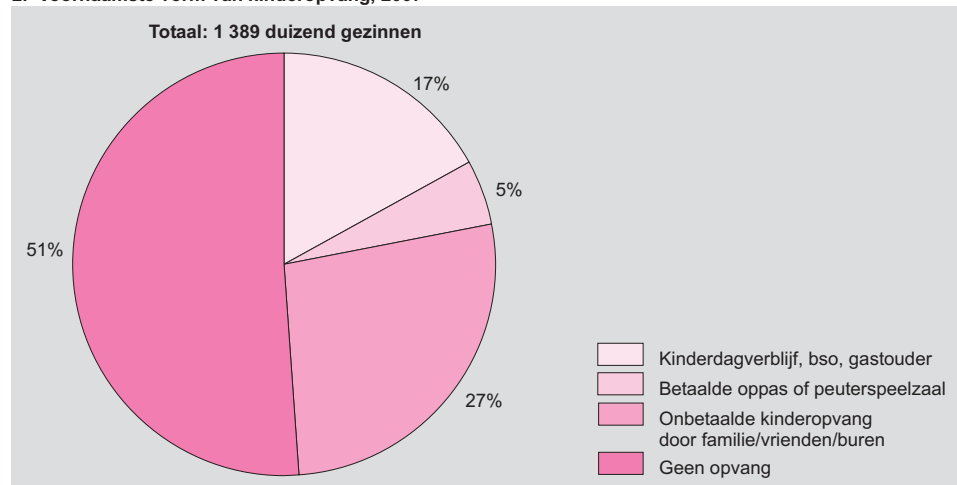
Merendeel gezinnen zorgt zelf voor kinderopvang

Het aantal kinderen dat naar de formele kinderopvang is fors toegenomen. Hiermee is ook het aantal gezinnen dat gebruik maakt van dagopvang, buitenschoolse opvang en/of gastouderopvang gestegen. In 2007 waren er in totaal 388 duizend gezinnen die kinderopvangtoeslag ontvingen. Een jaar daarvoor waren dat er 271 duizend, wat een groei betekent van 43 procent (Huynen e.a. 2008).

Niet alle ouders maken gebruik van de formele kinderopvang. Ouders kunnen ook zelf de kinderen opvangen of kiezen voor onbetaalde opvang. Een gezin kan gebruik maken van meerdere soorten opvang. Bijvoorbeeld omdat voor meerdere kinderen opvang nodig is. Ook kan het zijn dat voor één kind van verschillende vormen van kinderopvang gebruik gemaakt wordt. Vandaar dat gekeken wordt naar de voornaamste vorm.

In 2007 waren er 1,4 miljoen huishoudens met kinderen van 12 jaar of jonger, waarvan minstens één van de ouders een betaalde baan had van 12 uur of meer per werk. De helft van de ouders heeft geen opvang. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om ouderparen waarvan één van de ouders werkt en de ander voor de kinderen zorgt. Ook zijn het ouders die geen opvang hebben en waarvan de kinderen weleens alleen thuis zijn. Dat ouders veelal zelf voor de kinderen zorgen, heeft onder andere te maken met de opvatting dat de ouders dit zelf ook het beste kunnen. Ze houden de zorg graag in eigen hand in plaats van die uit te besteden (Portgijns e.a., 2006). Een kwart van de ouders doet een beroep op de onbetaalde opvang, zoals oppasopa's en -oma's. Een op de zes ouders die de zorg voor hun gezin en arbeid combineren, koos in 2007 voornamelijk voor de formele kinderopvang. Zij maakten gebruik van de dagopvang, de buitenschoolse opvang of de gastouderopvang. Het overige deel maakte voornamelijk gebruik van betaalde oppas of een peuterspeelzaal.

2. Voornaamste vorm van kinderopvang, 2007

Bron: CBS, Enquête Beroepsbevolking.

Acht op de tien eenoudergezinnen doet beroep op kinderopvang

Eenoudergezinnen vormen ruim 13 procent van alle gezinnen die gebruik maken van kinderopvang. In totaal zijn dit 92 duizend gezinnen. Waar ouderparen voornamelijk zelf de kinderen opvangen, is dat bij eenoudergezinnen logischerwijs in veel mindere mate het geval. Zij hebben geen partner die terwijl zij aan het werk zijn de zorg voor de kinderen op zich kan nemen. In totaal maakten in 2007 acht op de tien eenoudergezinnen die zorg en werk willen combineren gebruik van de kinderopvang. De onbetaalde kinderopvang is voor eenoudergezinnen de voornaamste vorm van opvang. Ook maken eenoudergezinnen vaker gebruik van de formele kinderopvang dan twee-oudergezinnen (respectievelijk 27 procent en 17 procent).

Gezinnen met hoogopgeleide moeder ³⁾ vaker naar formele opvang

Hoewel voor alle gezinnen geldt dat het merendeel geen gebruik maakt van de georganiseerde kinderopvang, zijn dit naar verhouding vaker gezinnen met een laagopgeleide

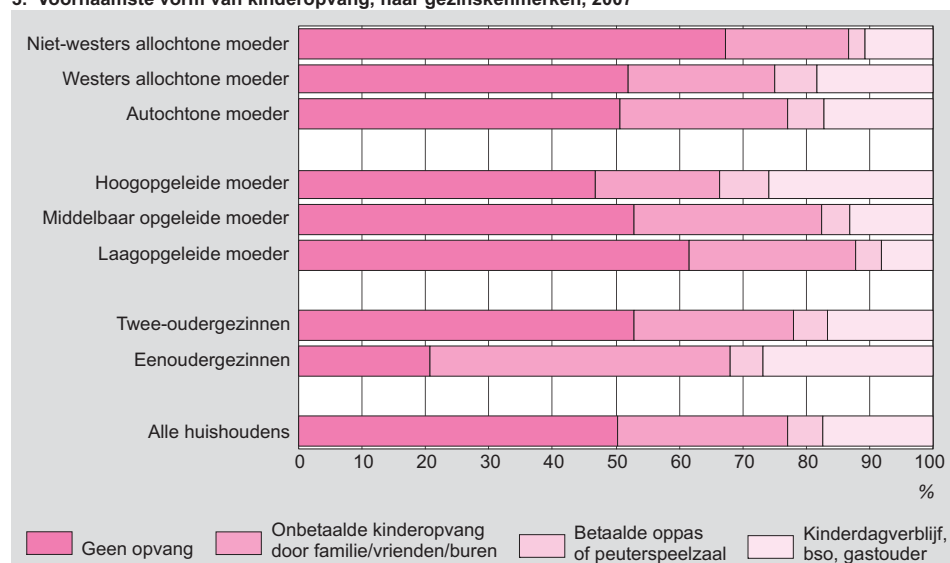
³⁾ In deze kwartaalrapportage is in navolging van Te Riele (2006) alleen naar opleidingsniveau en herkomst van de moeder gekeken. Het beeld zou grotendeels hetzelfde zijn geweest als gekeken was naar de kenmerken van de man. Dit komt omdat er grote overeenkomsten zijn tussen de kenmerken van de partners. Mannelijke alleenstaande ouders ontbreken hierdoor echter wel in de cijfers.

moeder dan gezinnen met een middelbaar of hoogopgeleide moeder. Reden hiervoor kan zijn dat laagopgeleide vrouwen over het algemeen minder werken dan hoogopgeleide vrouwen waardoor ze vaker thuis zijn en de kinderen zelf op kunnen vangen (Van der Valk, 2007). Gezinnen met een hoogopgeleide moeder maken relatief vaak gebruik van de formele kinderopvang. Voor een kwart van deze gezinnen was dat in 2007 de voornaamste vorm van opvang. Als gezinnen met een middelbaar opgeleide moeder gebruikt maakt van opvang dan is dat voornamelijk de onbetaalde opvang door familie, vrienden en burens.

Allochtone ouders zorgen vaker zelf voor kinderen

Twee derde van de gezinnen waarvan de moeder van niet-westers allochtone herkomst is, zorgden in 2007 zelf voor de opvang van hun kind en deden geen beroep op kinderopvang. Onder de gezinnen met een autochtone moeder is dat beduidend minder, namelijk 51 procent. De gezinnen met een autochtone moeder maakten vaker gebruik van zowel de onbetaalde opvang (26 procent) als de formele opvang (17 procent). Een op de vijf gezinnen met een moeder van niet-westers allochtone herkomst schakelde onbetaalde opvang in en één op de tien formele opvang. Ook hier geldt dat autochtone vrouwen over het algemeen vaker en meer aan het werk zijn dan niet-westers allochtone vrouwen. Het is waarschijnlijk dat zij daardoor minder zelf zullen zorgen voor de kinderen en vaker kinderopvang zullen inschakelen. Dat autochtone vrouwen vaker aan het werk zijn heeft er onder andere mee te maken zij ook vaker hoger opgeleid zijn.

3. Voornaamste vorm van kinderopvang, naar gezinskenmerken, 2007

Bron: CBS, Enquête Beroepsbevolking.

Kinderopvang en arbeidsparticipatie

De kinderopvang in Nederland groeit. Dit blijkt wel uit het aantal kinderen dat naar de formele kinderopvang gaat en het gestegen aantal gezinnen dat een kinderopvangtoeslag ontvangt. Volgens de MOgroep zullen deze aantallen de komende jaren ook nog stijgen (MOgroep, 2008).

Het kabinet wil het gebruik van kinderopvang ook stimuleren. Het is namelijk een belangrijke voorwaarde voor het bevorderen van de arbeidsparticipatie van zowel vrouwen als mannen. Zowel vrouwen als mannen die gezin en werk willen combineren moeten daarvoor in de gelegenheid worden gesteld. Bijvoorbeeld doordat voor hun kinderen voor

sluitende dagarrangementen gezorgd wordt. In de afgelopen jaren zijn hier ook al belangrijke stappen voor gezet, zoals de uitvoering van de motie van Van Aartsen/Bos (Programmaministerie voor Jeugd en Gezin, 2008). Zo zijn onder andere de brede school en de verlengde schooldag ingevoerd. Daarnaast moet de kinderopvang toegankelijk en betaalbaar zijn.

Hoewel zeker relevant is in dit kwartaalrapport weinig aandacht besteed aan kinderopvang en arbeidsparticipatie. In een binnenkort te verwachten artikel in Sociaal-economische trends (SET) van het CBS doet de auteur dit wel en wordt de relatie tussen kinderopvang en arbeidsparticipatie nader toegelicht.

Methodebeschrijving

De gegevens over het aantal kinderen in de kinderopvang en het aantal gezinnen dat kinderopvangtoeslag ontvangt, zijn afkomstig uit het bestand Wet kinderopvang (WKO). De WKO-bestanden bevatten gegevens over de soort kinderopvang (dagopvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang), het aantal uren opvang, de bruto kosten en de hoogte van de kinderopvangtoeslag.

Voor de kenmerken van de gezinnen die kinderopvang gebruiken is de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van 2007 gebruikt. De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

Omdat de WKO-bestanden en de EBB voor dit kwartaalrapport niet zijn gekoppeld, kunnen de gegevens uit de beide bronnen niet zomaar gecombineerd worden.

Op dit moment komen de gegevens uit de website Landelijke Jeugdmonitor niet overeen met de in dit kwartaalrapport gepresenteerde gegevens. Voor de indicator kinderopvang is namelijk besloten over te stappen op de WKO-bestanden. Deze bestanden zijn al wel gebruikt voor het kwartaalrapport, maar nog niet verwerkt in de Jeugddatabase. Het verwerken van de nieuwe cijfers over kinderopvang op de Landelijke Jeugdmonitor website volgt enige tijd na het verschijnen van dit kwartaalrapport.

Overzichtstabellen

Tabel 1
Aantal kinderen naar soort opvang¹⁾

	2006	2007
	<i>x 1 000</i>	
Totaal	490	625
Gastouderopvang ²⁾	70	140
Buitenschoolse opvang	165	215
Dagopvang	255	295

¹⁾ Voorlopige cijfers.

²⁾ Van de 140 duizend in 2007 gingen er ongeveer 25 duizend kinderen ook naar dagopvang of buitenschoolse opvang.

Bron: CBS, WKO 2006, 2007.

Tabel 2
Voornaamste vorm van kinderopvang naar kenmerken, 2007

	Geen opvang	Dagopvang, bso, gastouder	Betaalde oppas of peuterspeelzaal	Onbetaalde kinderopvang
	<i>x 1 000</i>			
Totaal	698	242	75	374
Huishouden				
Eenoudergezinnen	24	31	6	55
Twee-oudergezinnen	674	211	70	319
Opleidingsniveau moeder				
Laagopgeleid	167	22	11	71
Middelbaar opgeleid	295	73	25	165
Hoogopgeleid opgeleid	209	116	34	88
Herkomst moeder				
Autochtoon	521	177	60	272
Westers allochtoon	54	19	7	24
Niet-westers allochtoon	101	16	4	29

Bron: CBS, Enquête Beroepsbevolking.

Lijst van gebruikte begrippen

Eenoudergezin

Particulier huishouden bestaande uit één ouder met thuiswonende kind(eren) (en met mogelijk ook overige leden).

Formele en informele kinderopvang

Onder formele opvang wordt verstaan:

- dagopvang in een kinderdagverblijf voor kinderen van 0 tot 4 jaar;
- buitenschoolse opvang voor basisschool kinderen, zowel voor als na schooltijd als in schoolvakanties;
- opvang door een gastouder via een gastouderbureau.

Onder informele opvang wordt verstaan betaalde of onbetaalde kinderopvang, zowel thuis als buitenshuis, die niet onder de wettelijke regels voor kinderopvang valt. Hieronder vallen:

- betaalde oppas of, voor kinderen van 2–3 jaar, de peuterspeelzaal;
- onbetaalde oppas door familie. Voorbeelden zijn opvang door grootouders, andere familieleden, vrienden of burens.

Kinderopvangtoeslag

Om in aanmerkingen te komen voor de kinderopvangtoeslag moeten ouders (beide) werken (als werknemer of zelfstandige) of behoren tot een doelgroep van de Wet kinderopvang (zoals ouders die deelnemen aan een traject gericht op toekomstige arbeidsdeelname).

Niet-westers allochtoon

Allochtoon met als herkomstgroepering een van de landen in de werelddelen Afrika, Latijns-Amerika en Azië (excl. Indonesië en Japan) of Turkije. Op grond van hun sociaal-economische en sociaal-culturele positie worden allochtonen uit Indonesië en Japan tot de westers allochtonen gerekend. Het gaat vooral om mensen die in het voormalig Nederlands-Indië zijn geboren en werknemers van Japanse bedrijven met hun gezin.

Opleidingsniveau

Laagopgeleiden zijn de personen die het basisonderwijs, het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) of het middelbaar beroepsonderwijs (mbo), niveau 1 met een diploma hebben afgerond, indien van toepassing.

Middelbaar opgeleiden zijn de personen die het middelbaar beroepsonderwijs (mbo), niveau 2, 3 of 4, het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) of het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) met een diploma hebben afgerond, indien van toepassing.

Hoogopgeleiden zijn de personen die het hoger beroepsonderwijs (hbo) of wetenschappelijk onderwijs (wo) met een diploma hebben afgerond, indien van toepassing.

Westers allochtoon

Allochtoon met als herkomstgroepering een van de landen van de werelddelen Europa (excl. Turkije), Noord-Amerika en Oceanië of Indonesië of Japan. Op grond van hun sociaaleconomische en sociaal-culturele positie worden allochtonen uit Indonesië en Japan tot de westers allochtonen gerekend. Het gaat vooral om mensen die in het voormalig Nederlands-Indië zijn geboren en werknemers van Japanse bedrijven met hun gezin.

Literatuur

E-Quality (2008). Factsheet Kinderopvang. Aansluiting tussen beleid en wensen van ouders. (Elektronische versie).

Huynen, B. & Meuwissen, P. (2008). Flinke groei kinderopvang in 2007. Webmagazine. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2008). Kerncijfers. 2003–2007. Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Den Haag: Ministerie van OCW.

MOgroep (2008). Professionele ontwikkeling kinderopvang. Visie MOgroep Kinderopvang op de toekomst van de kinderopvang. (Elektronische versie).

Oploo, M. van, Velzen, A. van, Werf, C. van der & Engelen, M. (2008). Groei van kinderopvang. Een onderzoek naar oorzaken. Eindrapport. Een onderzoek in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zoetermeer: Research voor Beleid.

Portegijs, W., Cloin, M., Ooms, I. & Eggink, E. (2006). Hoe het werkt met kinderen. Moeders over kinderopvang en werk. Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau. (SCP-publicatie 2006/5).

Programmaministerie voor Jeugd en Gezin (2008). Nota Gezinsbeleid: De kracht van het gezin. Den Haag: Programmaministerie voor Jeugd en Gezin.

Riele, S. te (2006). Gebruik van kinderopvang. In: Sociaaleconomische trends (2006) 3e kwartaal. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Valk, J. van der (2007). Arbeidsparticipatie van moeders blijft stijgen. Webmagazine. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Geraadpleegde internetsites

<http://www.cbs.nl>

<http://www.minocw.nl>

<http://www.kinderopvang.net>

<http://www.research.nl>

<http://www.e-quality.nl>